

vyvodzuje, sú maximálne optimistické: „... *také súčasné situácie dokladá, že bohatosť tradície českej literatúry je príslibom bohatosti jejich perspektív*“ (s. 187). Za „*čtenářsky přístupnou, čtivou formou*“ sa skrýva prehľadná a kompaktná odborná publikácia, ukazujúca českú prózu, ako aj jej vedeckú reflexiu v pozitívnom (a honosnom alebo radšej závideniahodnom?) svetle.

Jana Pácalová

LITERATURY V KONTAKTECH (JAZYK – LITERATURA – KULTURA). BRNĚNSKÉ ČESKO-SLOVENSKÉ TEXTY K SLOVAKISTICE. Editori: Ivo Pospíšil a Miloš Zelinka. Brno : Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2002. 128 s.

Pri čítaní nejedného literárneho periodika určite mnohí zaznamenali, že interkultúrne vzťahy medzi Slovenskom a Čechami neochladli ani v súčasnosti. O neustále sa prehľbujúcim záujme o susednú literatúru, jazyk a kultúru svedčí aj medzinárodná vedecká konferencia Slovensko-české vzťahy a súvislosti, ktorá sa uskutočnila v októbri 2000 v Bratislave, výsledkom ktorej bol aj podnetný zborník referátov a koreferátov s rovnomenným názvom. Ďalším príspevkom k danej problematike je v poradí už štvrtý zväzok tzv. „Brnenských česko-slovenských textov k slovakistike“ vydávaných Masarykovou univerzitou v Brne. Je určený nielen slovakistom a bohemistom, ale aj všetkým, ktorým problematika česko-slovenských vzťahov postavená na komparatívnej báze nezostáva cudzia. Zborník nesie názov *Literatúry v kontaktech (Jazyk – literatura – kultura)* a (ako dokazuje podtitul i celková koncepcia publikácie) zameriava sa primárne na aspekty jazykové, premietnuté do širšieho literárneho (jazyk ako súčasť literárneho textu) i komparatistického rozmeru, ale

aj všeobecnejšieho kultúrneho kontextu. Zborník vznikol v spolupráci s Ústavom slavistiky FF MU v Brne, s Literárnovednou spoločnosťou pri AV ČR, s katedrami slavistiky, rusistiky, slovenského jazyka a slovenskej literatúry Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Ústavom svetovej literatúry SAV v Bratislave a Slovanským ústavom v Prahe. Z obsahového hľadiska je rozčlenený na literárnoteoretické a metodologické texty a po nich nasledujúce komparatívne a literárnohistorické štúdie. Napriek tematickej rôznosti sú všetky príspevky vzájomne prepojené myšlienkou vzájomných česko-slovenských kontaktov a recipročného pôsobenia vzájomne príbuzných kultúr a jazykov.

Zborník otvára literárnoteoretický text Josefa Dohnala (Brno) *Symbol v (literárni) komunikaci*, ktorý chápe symbol ako holistický znak synergeticky spájajúci „individuálne a sociálne, jav a podstatu, synchronne a diachrónne vo vyjavovaní tejto zložitosti sveta a vo vytváraní podmienok pre individuálne dotknutie sa oných podstat“ (s. 7). Vyzdvihuje komunikačnú interakciu medzi individuom s jeho vnútorným svetom a realitou vonkajšieho sveta. Symboly sa mu stávajú súčasťou komunikácie a umenie je práve onou cestou, ktorá umožňuje jedincovi nájsť to, čo je v symboloch pre neho významné. Polyvalentnosť symbolu nám dáva možnosť najrozličnejšej interpretácie. To je aj akýmsi mottom celého zborníka, ukazujúceho rozmanité pohľady autorov na umenie ako súčasť sveta jedincov.

Ivan Dorovský (Brno) v príspevku *O literárni bilingvizmu a inverzní dvojdomosti* nám umožňuje zamyslieť sa nad literárnym bilingvinizmom, sprostredkujúcim literárnemu dielu jednej literatúry možnosť fungovať v kontexte literatúry inej. Od textu prechádza cez etnickú príbuznosť až ku kultúrnej pamäti národa. Danú problematiku objasňuje prostredníctvom inverznej polyliterárnosti a mnohodomosti autorov, ako sú Konštantín a Metod. Filozofický pohľad na zmenu literárnej

paradigmy predstavuje príspevok Iva Pospíšila (Brno) *Změna literárněvedného paradigmatu: pokus o česko-slovenský dialog*. Cez ontologický pohľad rovnováhy v bytí človeka sa snaží ukázať možnosť jeho prispôsobenia sa, akomodácie a následnej komunikácie, dialógu medzi českou a slovenskou literárnou vedou. Príspevok Milana Pokorného (Praha) *Novodobý epos? Žánrové souvislosti masové kultury* hovorí o súvislostiach medzi eposom ako vysokým aristotelovským žánrom a súčasným produktom masovej kultúry, ktorý predstavuje rozhlasový a televízny seriál. Zároveň sa pokúša nájsť odpoveď na otázku, do akej miery je zasiahnutá duchovná sféra pri percepcii oboch žánrov.

Dominik Tatarka a Bohumil Hrabal tvoria prechod od surrealistického automatického textu k postmoderne koncipovanému textu. Tento fakt a najmä problematika „ľahkosti vyprávačstva“ či „narandový ohňostroj“ sa stal jednotiacim prvkom pri hľadaní medziliterárnych vzťahov prezentovaných prostredníctvom textu Ludvíka Štěpána (Brno) *Vypravěčství v postmodernistické situaci na příkladu děl Dominika Tatarky a Bohumila Hrabala*. K problematike nového chápania česko-slovenskej vzájomnosti nás privádza Anna Zelenková (Praha). V štúdiu *V. D. Lambl a jeho chápanie česko-slovenskej vzájomnosti* predstavuje českého národného buditeľa Viléma Dušana Lambla (1824 – 1895), pre ktorého je vzájomnosť dialógom dvoch rovnocenných a spolupracujúcich strán. Tieto spolu koexistujú napriek svojej samostatnosti. Lambl sa taktiež pokúsil vydať malý výkladový slovenský slovník, ktorého inšpiračným zdrojom bola práve cesta po Slovensku. K otázke národnobuditeľského pohybu v 19. storočí sa opätovne vracia Edmund Hleba (Prešov) v príspevku *V službách cirkvi a národa*. Dáva možnosť nazrieť do života a tvorby evanjelického farára Jána Lehockého, priateľa nášho popredného romantického mesianistu Sama Bohdana Hroboňa. Ich vzájomné priateľstvo dokumentuje Hroboňovou básňou *Oslava života*.

Mimoriadne zaujímavý a podnetný je pohľad na Hviezdoslavovu poéziu preloženú do poľského a českého jazyka. Hviezdoslavove básne sú pomerne ťažko percipovateľné aj slovenským príjemcom. Ako však pristúpiť k ich inovácii, aby sa neznížila výrazová originalita a hodnota básne? Jozef Hvišč (Bratislava) si v príspevku *Inovácia Hviezdoslavovej poézie (Na okraj poľského a českého výberu z Hviezdoslavovej poézie)* všimol, že práve tieto špecifické sémantické jednotky a originálny poetický výraz sa v prekladoch obyčajne vynechávajú, či nahrádzajú opisnou modifikáciou, čo následne spôsobuje odlišnosť od originálneho textu. Českí prekladatelia majú v porovnaní s poľskými menšie dôvody inovácie a nestretávame sa u nich s takými častými stylistickými a významovými posunmi. Poľský preklad je však podľa J. Hvišča „účinnjší, bližší súčasnému jazykovému a mentálnemu úzu“ (s. 69). To ho tiež vedie k myšlienke, či by nebolo možné inovovať Hviezdoslavovu tvorbu aj v slovenčine.

Bibličtina na Slovensku v 20. storočí je názov príspevku Míry Nábělkovej (Praha – Brno – Bratislava). Vychádza z pojmového vymedzenia bibličtiny, ktoré sa delí na báze časového faktora a na báze zhody s tzv. kráľickou normou. Významným prvkom je aj jej ústnosť či písaná realizácia textu. V uplynulom storočí autorka zaznamenáva postupný zánik bibličtiny v bohoslužbách evanjelikov, nahradila ju slovenčina, no bibličtina sa nevytratila z duchovnej piesne. Aké sú špecifiká bibličtinovej výslovnosti sa dozvedáme v druhej časti príspevku, ktorá uvádza i diskusiu o bibličtine v Cirkevných listoch. Záver textu vyznieva v prospech existencie bibličtiny, ktorá podľa autorky príspevku zostáva „neprofánnym prostriedkom vyjadrenia sakrálneho“ (s. 85).

Osobnosť Bohuslava Tablica patrí nesporne k významným postavám slovenskej obrodeneckej literatúry. Je známy ako básnik, literárny historiograf a prekladateľ. Jeho pr-

venstvo, spojené s vnášaním toposu hradu do básnickej produkcie slovenskej proveniencie písanej po česky bolo ústrednou témou príspevku Miloslava Vojtecha (Bratislava) *Osudy jedného básnického textu (Česko-slovenské súvislosti poézie Bohuslava Tablica)*. M. Vojtech sa zameril na dva básnické texty, ktoré dokumentujú vnášanie typického preromantického a romantického toposu do slovenskej literatúry: *Csôvár. Hrad Raškáv a Orava. Hrad Thurzův*. Pri analýze textových variantov prvej básne nás autor vedie nielen postupným procesom básnikovho dozrievania, ale tiež dokumentuje postupnú emancipáciu básnických, žánrových a topologických prvkov v Tablicovej tvorbe. Kým prvé dve verzie básne *Csôvár. Hrad Raškáv* ešte spája „rokokovo hedonistický pocit s preromantickým elegizmom napojeným na príznakový topos hradnej ruiny“ (s. 91), tretia textová verzia je už čistým príkladom preromanticky štylizovanej elegickej básne. Preromantizmus teda vstupuje do slovenskej poézie v topologickej a tematologickej oblasti a elegický žánr korešponduje s európskym preromantickým elegizmom. Tablicove básne s tematikou stredovekých hradov svedčia o „postupnom udomáčovaní preromantických básnických prvkov v slovenskom prostredí“ (s. 97) už v prvých dvoch desaťročiach 19. storočia.

O osobnosti českého spisovateľa Jakuba Demla hovorí Gertraude Zand (Viedeň) v príspevku *Obrázky z Demlova Slovenska*. Jakub Deml vo svojich zápiskoch pomerne striktné

hodnotí pomery na Slovensku po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie. Jeho subjektívny pohľad, ktorý autorka príspevku podrobne reflektuje, vyznieva pomerne kriticky. Krajina sa mu nepáči, politická situácia na neho pôsobí chaoticky a u Slovákov (z jeho pohľadu) absentuje výraznejšie národné sebavedomie. Věra Linhartová (Brno) v príspevku *Alois Gregor (1888 – 1971)* hodnotí literárnohistorické dielo zakladateľa brnenskej slovakistiky v medzivojnovom období. Jeho životná púť svedčí o mimoriadnom záujme o slovenskú literatúru, ktorá pomáhala zblížovať naše národné kultúry a rozvíjať literárnu komunikáciu medzi Čechmi a Slovákami. Už samotný názov príspevku *Slovensko v názvoch pražských ulíc*, ktorého autorom je Antonín Měšťan (Praha), veľa napovedá o jeho obsahu. Autor zistil, že Praha má asi 55 slovenských miestnych názvov. Zborník uzatvára práca Lubomíry Havlíkovej (Praha), venovaná pražským rokom Jána Stanislava a českej byzantológii (*Pražská léta Jána Stanislava a československá byzantologie*).

Všetky príspevky publikované v zborníku sú dokladom vzájomne sa prelínajúcich slovensko-českých či česko-slovenských jazykových a literárnych vzťahov a vytvárajú plastický obraz minulosti a prítomnosti, ktorý môže byť inšpiračným zdrojom pre obidva národy aj pri budúcom hľadaní ich vzájomných interkultúrnych súvislostí.

Lubica Banášová